

ELS FORASTERS S'HO MIREN AMB RESPECTE

A la Societat Catalana de Pediatria, a la Rambla de Catalunya de Barcelona un matí de sol o al pont de les Ferreres de Tarragona,⁹⁹ on fos, la presència de Jeroni de Moragas sempre era una lliçó; impartida pel magisteri d'uns ulls, d'una veu, d'un gest. Un dia de l'any 1959, a l'aeroport del Prat —esperant l'arribada d'un invitat il·lustre de la Societat— deia: «A vostès —acostumats a recórrer al laboratori o al radiòleg a fi d'obtenir comprovacions numèriques o gràfiques, que els són imprescindibles— els costa d'admetre que el plor de l'infant quan arriba al món sigui degut a la basarda de trobar-lo massa gran. No els ho puc demostrar, és una llàstima.» I, baixet, afegia: «Però és veritat.» Els que ho sentiren no ho han oblidat i s'acostaren, una mica més, al convenciment que els coneixements dels homes ocupen una petita parcel·la i, en canvi, les veritats encara inexplicades són infinites.

Jeroni de Moragas confessava, amb humilitat i bonhomia, les pròpies limitacions. Un dia del curs 1954-1955, la Societat Catalana de Pediatria dedicà una sessió a l'enuresi; el tema fou tractat des de diversos angles i, al llarg de la reunió, es féu menció d'allò de les figues seques i les ametlles torrades, es féu referència a l'espina bífida i, encara bo, no es

99. Referència a l'anada al Pont de les Ferreres, el dia 8 de maig de 1960, quan, en ocasió d'una Reunió de la Societat Catalana de Pediatria a Tarragona, un grup d'ideologia gens afí al sistema polític imperant decidí de no seguir la visita oficial programada a la «Universidad Laboral» —una de les ostentoses realitzacions del franquisme.

parlà de cap sofisticat mecanisme sonor o de descàrrega elèctrica. L'assistència ho escoltava més aviat no gaire convençuda. L'última intervenció, a càrrec de Jeroni de Moragas, referí la frondositat del psiquisme infantil, amb el desig de cridar l'atenció, l'inconscient sentiment de venjança del germà que rep tots els bolets de la casa, la infelicitat del germà segon, l'angoixa ambiental, la sobreprotecció i encara d'altres recòndites causes. I acabà amb aquestes paraules: «*Evitar la angustia de la madre es evitar la enuresis. El médico que consigue tranquilizar a la madre con unas pastillas que toma el niño, hace verdadera psicoterapia; y sobre el niño, también se puede hacer esta psicoterapia. Cuando no se hace esto todo fracasa. Nosotros, siempre que hemos fracasado —que ha sido una infinidad de veces— porque las madres no quieren hacer caso de estas cosas, acabamos recetándoles —y dicho sea en broma— lo que creemos que va mejor para la enuresis: un hule.*»¹⁰⁰

Els aires de la guerra s'havien endut homes, organismes i institucions i Jeroni de Moragas es quedà —absents Strauss i Mira— sense La Sageta. Lluny d'atuir-se, fundà, l'any 1940, l'Institut de Pedagogia Terapèutica, al carrer d'Iradier. Des del seu Institut —on la Societat, presidida per Pere Calafell, celebrà una sessió—, des dels seus llibres —de les llunyanes Monografies sobre «La infància anormal» (1933) i «Evolució sexual de l'infant» (1935) fins a les obres pòstumes *Els fills, sexe i educació* (1966) i *Els inadaptats* (1970), passant per *Oligofrenias* (1942), *Psicología del niño y del adolescente* (1957) i un dilatat etcètera—, des del seu lloc de professor de Psicopedagogia de la Facultat de Filosofia i Lletres de Barcelona (a partir de 1957), Jeroni de Moragas fou, per a tota una generació, un mestre. De psicologia i de psiquiatria infantil, és clar, però, a més, de correcció i de senzillesa.

100. *Enuresis desde el punto de vista psíquico*, Jeroni de Moragas. BSCP, 1955, pàg. 188.

En un món ple de violències i d'estridències i de mòbils materials, Jeroni de Moragas —diuen— obsequiava amb un llibre, cada primavera, l'alumne que, primer, hagués vist el xiscle d'una oreneta.

Quan encara hauria pogut oferir llibres i consells i serenor molts més anys, la mort se l'endugué.

Dotze anys més jove que Moragas, Lluís Folch i Camarasa és una altra figura indispensable en aquesta història. Dirigia l'Institut Torremar, de Vilassar de Dalt, que havia fundat el seu pare i treballava al Dispensari de Psiquiatria de l'Hospital de Sant Pau, a la Càtedra de Pediatria i a l'Hospital de Sant Joan de Déu. Amb Josep Córdoba, Jeroni de Moragas, Ramon Bassols i Parés (fill de Claudi Bassols) i Josep Solé i Sagarra (que dirigia el Servei de Psiquiatria de la Càtedra de Pediatria del professor Ramos), fou fundador de la Societat de Neuro-psiquiatria Infantil. Durant gairebé vint-i-cinc anys fou professor de Pedagogia i Psicologia a la Universitat de Barcelona i ha presidit la Societat Catalana de Pedagogia, filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

Júlia Corominas i Vigneaux, filla de Pere Corominas —membre de l'Institut d'Estudis Catalans des de la fundació, el 1907—, visqué els anys de la postguerra, exiliada, a París i a Buenos Aires. El perfil de la seva inclinació era d'un pediatre interessat en psicologia infantil i a l'Argentina ja realitza estudis de psicometria. L'any 1946 obté una beca del Consell Britànic i a Londres, a la Clínica Tavistok, es defineix la seva orientació futura: hi descobreix la psicoanàlisi i entra en contacte amb un dels primers centres europeus de rehabilitació d'infants afectats de paràlisi cerebral. Des d'aleshores, Júlia Corominas, tot i una aparent parsimònia, no ha parat i, per exemple, contribuí, l'any 1961, a la creació del Centre Pilot de Rehabilitació de Paràlisi Cerebral de Barcelona i, ben recentment, ha publicat un assaig psicoanalític sobre *Desenvolupament i Psicopatologia arcaica*.

I a partir d'aquest punt, el camí s'endinsa en un

bosc cada vegada més frondós; tant, que el foraster se'l mira amb respecte i no gosa avançar més. I, sincerament, enyora la mà de Jeroni de Moragas que, en un guiatge planer i ple de còmode discerniment, convertia els camins envitricollats en una passejada.

UNA SOCIETAT DE METGES-CIUTADANS

El «Butlletí de la Societat Catalana de Pediatria» dels mesos de maig i juny de 1960, diu que el poeta i el filòsof es fonen en una única personalitat; i que, semblantment, metge i ciutadà han d'ésser condicions íntimament lligades. Diu que «La Societat Catalana de Pediatria ha fet seu aquest criteri i, per tant, actua des de fa temps com una Societat de metges-ciutadans.» Aleshores es pregunta quina és la ciutat que hostatja aquesta Societat d'estudiosos i la resposta és diàfana: «Catalunya, naturalment, i Barcelona només n'és el carrer més poblat.» I acaba proclamant la voluntat de la Societat d'accentuar, cada dia, el seu responsable caràcter pluricèntric.

Aquesta voluntat de pertànyer a tot el país i d'estar, per tant, al servei de tot el país i al servei, és clar, de les institucions que li són pròpies, és ben explícit en l'escrit d'oferiment de col·laboració que la Societat —presidida per Claudi Bassols— trameté al president de la Generalitat quan fou aprovat l'Estatut d'autonomia l'any 1932 i que motivà la següent resposta: «Senyor President de la Societat Catalana de Pediatria. Distingit senyor: He rebut la comunicació que heu volgut adreçar-me amb motiu de l'aprovació de l'Estatut de Catalunya que obre a la nostra terra les possibilitats del seu total desenvolupament com a poble, per a l'estructuració del qual caldrà la col·laboració de tots els bons catalans. / Espero i confio que l'entitat de la vostra presidència estarà tothora al costat del Govern de Catalunya per a contribuir a prestar-li el suport espiritual que ha de proporcionar-li veure's acompanyat per l'opinió unànime del país.

/ Amb el millor afecte us saluda, Francesc Macià. Barcelona, 5 d'octubre de 1932.»

I és que aquesta voluntat —aquesta ferma voluntat pluricèntrica— era antiga; la Societat, just constituïda, havia anat a Tona i a Reus. Després, la circumstància havia interromput els cívics desplaçaments i era qüestió de reprendre'ls. Ramos —que succeí August Brossa en la presidència de la Societat— proposà —el 25 de novembre de 1954, en la primera reunió de junta que presidí (feia un mes que havia estat elegit)— la celebració periòdica de sessions a les ciutats de comarques. No cal dir que la proposta fou acordada i Pere Calafell —que era el vicepresident— suggerí de celebrar la primera reunió a Girona i s'encarregà de prendre els contactes oportuns.

Aquesta primera anada fora de Barcelona s'havia fixat per al 24 d'abril de 1955; el dia 22, Rafael Ramos morí sobtadament i la junta, en reunió extraordinària, decidí, malgrat tot, de dur a terme la reunió, com un primer homenatge al president que l'havia proposada.

Les sessions comarcals continuaren; Calafell —que fou president en funcions fins a la tardor del 56, quan acabava el període per al qual havia estat elegit Rafael Ramos— hi tingué un especial interès. Se'n celebraren a Manresa, Ciutat de Mallorca, Sabadell, Terrassa, Lleida, etcètera, etcètera. Sempre, les trobades tenien variats aspectes positius: l'interès científic —no cal dir—, la visita a punts essencials de la història del país —la Seu Vella de Lleida, el castell de Cardona, les esglésies de Besalú—, la coneixença dels pediatres d'altres contrades i llurs inquietuds i, també, l'acostament a companys amb els quals potser tan solament s'havia mantingut el tracte professional del centre de treball.

Així, per exemple, a Lleida la Societat Catalana de Pediatria fou rebuda amb un opuscle descriptiu de la Seu, encapçalat pels versos que Magí Morera i Galícia li dedicà: «A dalt de la muntanya que domina / l'hermosura dels termes lleidatans, / s'aixeca un cam-

panar fet per titans / o per homes de raça gegantina.»

El fet és que la Societat de Pediatria, en les seves realitzacions, en la projecció i en la consideració de què era objecte, havia assolit una certa plenitud; la causa era —sense cap mena de dubte— el clima d'harmonia responsable que s'hi respirava i, a ben segur, les reunions foranes en tenien una bona part del mèrit.

Calafell, quan acabà la seva etapa presidencial interina, fou elegit i després reelegit; la tardor de 1960 el succeí com a president de la Societat Josep Maria Sala i Ginabreda, que continuà la mateixa línia integradora. El 10 de novembre de 1961, per exemple, la conferència inaugural de Curs fou dita per Simeó Selga, de Manresa, i versà sobre comarques catalanes i pediatria; la Societat Catalana de Pediatria, decididament, feia honor al seu nom, no era exclusivament barcelonina. L'imprès d'invitació a aquest acte inaugural obeïa —intencionadament, encara que més d'un no arribà a olorar-ho— una determinada manera d'entendre l'entitat catalana: reproduïx un mapa comarcal —naturalment sense límits provincials— que inclou la Franja de Ponent i les comarques de la Catalunya del Nord.

Els pediatres allunyats dels grans centres hospitalaris representen, en qualsevol circumstància, un enriquiment. Antoni Cambrodí, de Lleida, inaugurà el curs 66-67 amb la conferència «Els nens i llurs metges» (14 d'octubre de 1966). En relació amb la Pediatria-Puericultura parlà d'«el que potser hi sobra» i d'«el que potser hi manca» i acabà amb aquestes humils i pedagògiques paraules: «Pel que fa a mi dono gràcies a Déu de sentir cada dia més el goig de col·laborar a la formació i estructuració de la personalitat dels homes de demà, i d'omplir-me amb la satisfacció de participar en el millorament de les relacions dels pares amb llurs fills. I si és cert que els nens necessiten llurs metges, jo em conformo amb ésser i seguir essent un senzill metge de nens.»

I amb tot això, en aquest esforç d'eixamplar els

horitzons, arribà el maig del 68. La Societat Catalana de Pediatria —que just passat el coll del Pertús trobà tots els pobles, els del Vallespir, el Rosselló i el Conflent, sense ni una ànima pels carrers, tothom reclòs, pendent del Barri Llatí de París— anava a celebrar una sessió a Sant Miquel de Cuixà, en l'acollidora hospitalitat dels monjos de Montserrat, amb el prior Oleguer Porcel com a cordial amfitrió en cap. La reunió¹⁰¹ —al marge del valor científic— fou d'una innegable vibració; en un parlament emocionat, Lluís Govern i Salisachs, president de la Societat aquells anys, acabà parlant de la joventut «que avui es troba més sola que mai. Per què? Perquè s'han trencat algunes anelles de la cadena de les tradicions que ens unien amb les generacions passades. La nostra vinguda aquí significa que nosaltres mantenim amb fermesa l'anella d'unes tradicions que, sortosament, no han estat ni seran mai rebutjades per la joventut del nostre poble.»¹⁰²

D'altra banda, la reunió de Cuixà fou l'inici d'una fraterna relació amb Francesc Català (1929-1988) —l'inefable metge poeta de Vinçà— que havia de resultar molt fèrtil de cara a l'obtenció de col·laboració eficient dels professionals de la Catalunya del Nord en les activitats de la Societat Catalana de Pediatria.

Les reunions foranes continuaren fins que, l'any 1974 —quan era president de la Societat Oriol Casassas—, hom considerà que l'adjectiu «forà» era discriminant, pel seu sentit de procedència o residència externes. No únicament es continuaren celebrant sessions per tot l'àmbit d'actuació de la Societat, sinó que en tingueren lloc encara més, però anunciades en el Programa mensual d'activitats en

101. Sessió de Cuixà, el 26-maig-1968: «La psicoanàlisi en la infància», Josep Beà i Montagut; «Gastròsquisi i omfalocèle», J.M. Casasa; «Un cinquantenari: el de la Bibliografia medical de Catalunya», Oriol Casassas; «La brucel·losi en el nen», Josep Llorens i Terol.

102. BSCP, 1968, pàg 291.

un total pla d'igualtat fos quina fos la ciutat de celebració; sense cap adjectivació que denotés de fora o de dintre. Així, per exemple, el Curs 1975-1976 —el de la commemoració de 50è aniversari de la Societat— tingueren lloc 5 sessions a Girona, 4 a Manresa, una a Lleida i una Tarragona.

La primavera de 1975 la Societat Catalana de Pediatria dedicà tres sessions a l'estudi de l'assistència pediàtrica a les comarques. La primera (20 d'abril) tingué lloc a Vic, amb el caràcter de reunió conjunta amb la Filial d'Osona de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques. És una reunió històrica: els temes foren tractats per pediatres, educadors, sociòlegs, assistents socials —tots amb exercici lluny de la gran ciutat— fins a un total de quaranta participants, dels quals cinc venien de la Catalunya del Nord —les gestions convincentes de Francesc Català. Ara bé, el valor transcendent de la reunió deriva de l'assistència de Josep Alsina i Bofill, president de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques, i d'Andreu Roquere, adjunt del batlle de Perpinyà. Andreu Roquere, amb una exuberant vehemència, instà a reprendre els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana, quaranta anys emmudits, i oferí la «fidelíssima vila de Perpinyà» com a punt de celebració, allí mateix on havia tingut lloc el darrer. Al cap d'un any i mig, Alsina i Bofill, a Perpinyà, presidia el Desè Congrés.

Els dies 10 i 11 de maig, a Barcelona, en una reunió conjunta —la primera— de les Societats Balear, Catalana i Valenciana de Pediatria, continuà l'estudi del tema, amb l'exposició d'aspectes històrics, doctrinals, d'avaluació de recursos i de perspectives. A part del fet inhabitual de la participació d'estudiants de medicina —amb la clara intenció d'impulsar d'hora la vinculació i la responsabilitat—, aquesta reunió conjunta té també una significació transcendent perquè fou —indubtablement— el germen dels Congressos de Pediatres de Llengua Catalana, que s'iniciarien al cap de poc.

Finalment, el 14 de juny se celebrà —a Vic, com

en la reunió d'abril— una tercera sessió. Foren exposades les característiques que ha reunir una correcta planificació pediàtrica.

Passaren els anys i canvià la circumstància i, venturosament, la pediatria, per tot Catalunya, anà adquirint una categoria molt notable. Els pediatres inquietats amb residència i exercici en una ciutat comarcal passaren a ésser nombrosos; ja no eren la singularitat meritòria —gairebé heroica— d'altre temps. Aquest fet determinà que l'any 1987, a Mataró, comencés el seguit de Jornades Anuals sobre la pediatria a Comarques; de Mataró al Castell de Peralada (1988), a Tortosa (1989), a Vielha (1990), a Vic (1991), s'ha fet evident que la iniciativa aollida per la Junta presidida per Xavier Lucaya fou encertada. Temes com la problemàtica de les relacions entre el metge extrahospitalari i l'hospital, o les dificultats de la formació postgraduada del pediatre de comarques o la tecnologia del futur, ho acrediten sobradament.

I, paral·lelament, tenien lloc unes Reunions de Serveis de Pediatria d'Hospitals de Catalunya; una altra sèrie, que passa per Sitges, Calella, Vic, Reus, Lleida, Girona., i que tracta de la pediatria a les Comarques, «una pediatria de segona?», i de l'hospital comarcal com a aula de salut, i de l'educació sanitària des de l'hospital comarcal i de moltes coses més.

Aquest seguit de reunions posava de manifest que el sentiment de la conveniència dels contactes entre els membres de la Societat era estès i viu; no de contactes ocasionals, sinó amb un programa de treball. Aquesta constatació determinà l'organització d'una Primera Reunió Anual de la Societat Catalana de Pediatria. La Junta —presidida per Josep Maria Bosch i Banyeras— en confià la gestió a Pompeu Pascual i Busquets, i —els dies 8 i 9 de maig de 1992— la Reunió tingué lloc a Lloret de Mar.

Amb un clar sentit d'anticipació a la plenitud d'aquest procés que va de les anades a Tona i Reus fins a la situació actual, l'any 1979, la Junta de la Societat (presidida per Jaume Botey) —que des de la

incorporació de Joan Figueras, de Valls, l'any 1951, sempre havia inclòs un vocal, primer forà, després de comarques—, com a culminació de la vella voluntat de fer honor a la denominació de Catalana, creà els càrrecs de vocals de les vegueries, record de les agrupacions supracomaricals d'una divisió —dels anys trenta— del territori.

TON I GUIDA

Els germans Grimm, fa molts, molts anys, van escriure un recull de contes que, fins no fa gaire, llegien de petits totes les generacions: els *Contes d'infants i de la llar*. Una d'aquestes històries és la de Hansel i Grethel, que una feliç traducció apropà amb els noms de Ton i Guida. Són els fills d'una gent carregada de pobresa, abandonats al bosc. El món n'és ple, de Tons i Guides; i una de les cares de la pediatria s'ocupa d'aquests infants —sans o malalts— en relació amb el grup humà del qual formen part i amb el bosc —perdó, amb el medi— en què es desenvolupen ¹⁰³ i malda per posar-hi una mica d'ordre.

Aquesta part de la pediatria, ha estat convingut d'anomenar-la pediatria social i, amb aquest nom o sense, sempre ha estat atesa per nombrosos pediatres, si bé alguns hi han esmerçat llur activitat d'una manera preferent. D'entre aquests, l'exemple magnífic és el de Joan Córdoba.

El primer número del «Butlletí de la Societat» (1928) ja fa la presentació de Joan Córdoba: inclou el seu treball sobre *Instituciones de Protección de la Primera Infancia en Barcelona*. És un inventari valuós amb descripció de les característiques de cada centre. Per exemple, diu que a la Sala de Lactància de la Fàbrica Tèxtil Torres, S.A., del carrer de Guatemala número 12, de Sant Martí de Provençals —inaugurada el 12 de desembre de 1924—, «por las ma-

103. *Pediatría Social*, R. Mande, N. Masse, M. Manciaux. Barcelona, 1978. «Introducción», Nathalie Masse. pàg. 3.

ñanas y por las tardes, en horas establecidas, llevan los niños a la fábrica los parientes o personas que los guardan, y las madres dejan el trabajo y pasan a dar el pecho a su pequeño.»

Córdoba era metge de la Protecció de Menors des de l'any 1927 i fou el primer director, a partir de 1935, d'aquella guarderia innovadora del carrer de la Independència del Poblenou de Barcelona, de la qual Pere Domingo, el 28 d'abril de 1936, en un acte de l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya, digué: «La primera orientació d'un sistema preventiu amb ajuda d'assistents socials ha començat a la Guarderia de Nens de Pit de la Junta de Protecció de Menors, una obra que quant a ordre i garantia d'organització considerem perfecta», i Salvat i Espasa, a l'Acadèmia de Medicina de Barcelona el 31 de gener de 1936, afirmà: «És la primera obra del nostre país capaç de realitzar amb eficàcia l'estudi i l'anàlisi dels problemes d'acció sanitària social entre els infants i de coordinar esforços.»¹⁰⁴

En temps de la Generalitat republicana, Córdoba fou designat per participar en comissions d'higiene i de sanitat infantils —com ara una de planificació de guarderies, de la que també formaven part Carles Soler i Dopff i Alfons Trias i Maxencs— i, durant uns mesos del 1935, fou Director general d'Assistència Social de la Generalitat.

La Junta de Protecció sobrevisqué la guerra i, l'any 1941, encarregà a Joan Córdoba l'organització d'una xarxa de centres d'estudi, informació i resolució dels problemes sanitaris i socials dels infants, que reberen el nom d'Oficina del Niño i que «no eren més que la plasmació circumstancial dels estudis i dels projectes d'en Córdoba fins aquells moments».¹⁰⁵ A

104. *El Dr. Joan Córdoba, Promotor de la Pediatría Social*, Ignasi Aragó. Barcelona, 1990.

105. *Homenatge a la memòria del Dr. Joan Córdoba Rodríguez*, Ramon Martínez i Callén. Sessió necrològica organitzada per la SCP 13-març-1975.

l'Oficina Central, establerta a Roger de Flor, 196 (1941), la seguiren les del Poblenou, la placeta de Montcada (després al carrer Ample), Sants, Poble Sec i la de l'Escola de Puericultura. Joan Córdoba inspirava i dirigia aquest esforç, tan ben intencionat com mal comprès per la jerarquia, amb la col·laboració devota del seu germà Ramon, d'Ignasi Aragó —ajudat per Joaquim Ramis i Coris—, Ramon Martínez i Callén, Maria Fortuny i Escoda, Francesc Cantavella i Cerdà —ajudat per Salvador Pérez i Fabra—, Dolors Font i Rodon i encara d'altres.

L'Oficina del Niño depenia de la Junta Provincial de Protección de Menores, que presidia el Gobernador Civil de la Provincia, que tenia com a president efectiu el *Presidente de la Audiencia Territorial* i com a vicepresident el Jutge de Menors. Aquest floret de figurants tenia dipositada la confiança en uns administratius omnipotents, corruptes¹⁰⁶ i mancats del més elemental sentit social. La *Memoria* de l'any 1945 acaba dient: «*Hemos de señalar la gravedad que supone esta constante inmigración de gente socialmente miserable, que prefieren las sordideces de las barracas de extraradio urbano a las estrecheces de su paterno hogar. La semilla de su propia condición social parasitaria se desarrolla en ambientes inmorales por falta de higiene física y moral, insuficiencia de las viviendas donde se amontonan, en promiscuidad de edades y sexos, anonimato, ya que se borran sus personalidades, de nadie conocidas, con la impunidad que les proporciona para vulnerar los preceptos del Decálogo, sin el freno de su tradición personal, y finalmente la acechanza constante y la tentación perpetua de sus propias pasiones. Por ello, van descendiendo en el orden*

106. Gràcies a llurs pràctiques aduldors sense límit veure la *Memòria* publicada a la «Revista de la Obra de Protección de Menores», núm. de 14-desembre-1945. es permetien, per exemple, d'embutxacar-se sengles i substancioses comissions en ocasió de la compra anual de carbó.

moral y llenan de mujeres y niñas las casas lupanares y de ejercicios venusinos, proporcionando abundante material humano a las inclusas, hospitales y asilos.»

Com si les migracions haguessin estat el resultat d'una vel·leïtat capritxosa i no una qüestió de supervivència, mentre ningú no feia res per solucionar els problemes derivats d'un latifundisme exclusivista.

La *Memòria*, després de l'execrable compendi de cínica insolidaritat transcrit, concloïa: «*No es posible terminar esta Memoria, sin nuestra cálida, fervorosa, unánime, leal y sincera adhesión al Caudillo que por la gracia de Dios rige los destinos de la católica España, y precisamente por su gesto de hidalguía cristiana y española con los niños...*»¹⁰⁷

L'any 1943, Rafael Ramos aconseguí de la Junta de Protección de Menores importants ajudes econòmiques per a l'Escola de Puericultura —que, situada a la part alta del carrer de Muntaner, ell dirigí des dels inicis fins a 1955, quan morí— i obtingué l'obertura d'un consultori de l'Oficina del Niño dins l'Escola. Ni el barri ni els seus habitants reunien les característiques culturals i sòcio-econòmiques que havien de tenir les zones per a les quals Joan Córdoba havia concebut la seva obra social. Per tal d'acabar de completar el quadre, la guarderia de l'Escola fou destinada amb preferència —seguint sistemes d'influències propis de l'època— a uns infants bufons i ben peixats, fills de famílies amb gentilicis dels que sonen.¹⁰⁸

Entre el millorament gradual del grau d'educació sanitària de la població, un relatiu augment de les

107. *El Dr. Joan Córdoba, Promotor de la Pediatría Social*, Ignasi Aragó. Barcelona, 1990.

108. Directores i professors de l'Escola de Puericultura de Barcelona: Rafael Ramos (1942-1955), L. Torres Marty (1955-1971), Carlos Bardají (1971-fins la desaparició de l'escola). Professors: Josep M^a. Sala Ponsati, Rev. Mn. Ramon Cunill, Victòria Delclòs, Joan Córdoba, Maria Fortuny, M^a. Dolors Font, Agustí Pérez Soler, Ramir Mirapeix, Francesc Prandi.

possibilitats econòmiques dels sectors desvalguts i la creació del Seguro Obligatorio de Enfermedad, afegit tot plegat a la situació derivada de l'absència de diàleg entre la Secretaria de la Junta i la Direcció de l'Oficina del Nen, resultà que l'eficàcia dels consultors i la magnitud del servei que prestaven, minvaren progressivament. L'any 1967 es produí la jubilació de Joan Córdoba i el càrrec de director fou ocupat —de juliol 1967 a gener 1968— per Ignasi Aragó, que xocà amb la incomprensió de la Junta. Durant els anys 68 i 69, dirigí l'Oficina Ramon Córdoba i Rodríguez (que morí el desembre de 1969) i després, fins a la desaparició el 1983, Joan Baptista Cubells i Fuster.

Joan Córdoba i els seus col·laboradors van veure com naufragava —o l'estultícia feia naufragar— una de les obres socials de l'època empresa amb més entusiasme. El més de març de 1959, en una sessió de la Societat Catalana de Pediatria, Joan Córdoba, Ignasi Aragó i Francesc Cantavella, incansables, predicaven que en el suburbi calia combatre la ignorància abans que la misèria. Volien lluitar amb escasses armes, no contra una circumstància sinó contra un castell de circumstàncies.¹⁰⁹

La labor d'Ignasi Aragó en el camp de la doctrina i l'organització dels hospitals, bé que no limitada al món pediàtric, ha tingut una perdurable influència en totes les realitzacions conceptuals i estructurals de la pediatria. I, a més, el dinamisme impermeable al desànim amb què l'ha duta a terme ha estat un molt estimable exemple i un molt estimat estímul.

Aragó considera que el problema dels hospitals —peremptori els anys quaranta i cinquanta— és degut, fonamentalment, a crisi doctrinal. L'any 1955, —amb Manuel Beltran i Flórez, Josep Jaén i Teixidó i Joaquim Ramis, als quals s'ajuntaren més tard l'arquitecte Emili Donato, l'advocat Andreu Corominas, l'assistent social Maria Urpina i encara d'altres—

109. *La enseñanza de la puericultura en el suburbio*, J. Córdoba, F. Cantavella, I. Aragó. BSCP, 1960, pàg. 63.

creà el Centre Tècnic d'Estudis Hospitalaris que actuava amb el convenciment que la doctrina hospitalària internacional era prou coherent per resoldre les vuit desenes parts dels problemes dels hospitals del país i que el que calia era conèixer-la i aconseguir que fos aplicada per les autoritats i la resta de responsables.

L'any 1967 Aragó publicà el llibre *Els hospitals a Catalunya* que acaba amb un punyent interrogant. Diu: «Independentment del que se'ns pugui donar fet, la qüestió essencial és preguntar-se: Què podem fer nosaltres, per nosaltres mateixos, demà a les 9 del matí?»

La Societat Catalana de Pediatria i els seus homes ja feia dies que, des de les nou del matí i abans i tot, s'esforçaven a millorar —que ja convenia— les precàries condicions de vida de molts infants. Però fou durant la presidència de Martí Carbonell i Juanico —que succeí a Sala i Ginabreda— que s'instituí l'estudi anual d'un tema de caràcter social, que una ponència designada redactaria per a ésser debatut, posteriorment, en assemblea.

El curs 64-65 fou estudiada l'assistència pediàtrica a través de l'assegurança social i en la comissió redactora hi havia Francesc Canivell, Josep Maria Casasa, Francesc Prandi, Jordi Prats.¹¹⁰

El curs 65-66, una ponència presidida per Pere Calafell estudià l'hospitalització pediàtrica a Catalunya¹¹¹ i d'entre la documentació aportada destaquen els resultats d'una enquesta dirigida als metges de Catalunya. El curs 66-67 el tema estudiat fou, genèricament, la pediatria en el suburbi¹¹² i el coordi-

110. *La asistencia pediátrica a través de los seguros sociales*, redactat per J.M. Casasa, F. Canivell, J.L. Concellón, P. Martínez López, F. Prandi, J. Prats. BSCP, 1965, pàg. 597.

111. *La hospitalización pediátrica en Cataluña*, redactat per Pere Calafell, Ignasi Aragó, Ramon Bacardí, O. Casassas i J. Martínez Mora. BSCP 1967, pàg. 183.

112. *La pediatria en el suburbio*, O. Casassas (coordinador), Ramon Bacardí i Pons, Josep M^a. Casasa, Lluís Farré

nador de la ponència fou Oriol Casassas. El tema va ésser estudiat en els aspectes mèdico-sanitaris, escolars, d'habitatge, urbanístics, etcètera i la redacció, aprovada per la Societat en una sessió del dia 21 de juny de 1967, després de fer una rigorosa denúncia de la situació suggereix unes solucions. L'esperit del treball ja es fa palès en unes frases que l'encapçalen; un parell de triades diuen: una de Pau VI, de *Populorum progressio*, «El desenvolupament no es redueix a la simple creixença econòmica. Per a ser autèntic ha de ser integral, és a dir, ha de promoure tot home i tot l'home» i de L.J. Lebreton a *El drama del segle*, «El mal més gran del món no és pas la pobresa dels indigents, és la inconsciència dels proveïts.»

Encara el curs 70-71, una ponència coordinada per Joaquim Ramis i Coris, estudià la contribució de la comunitat als problemes de la pediatria social¹¹³ i, encara una vegada més, constata la insuficiència dels recursos i feia una crida a reivindicar els drets fonamentals de l'infant.

I com a últim exemple, el tema motiu d'estudi del curs 71-72: els problemes pediàtrics i jurídics de l'adopció, estudiat per una comissió coordinada per Francesc Cantavella i integrada per Salvador Pérez i Fabra, Eulàlia Torras i l'advocat F. Vega i Sala.

i Espinach, Joaquim Ramis i Coris i Joan Ripoll. Barcelona, 1967; i *La pediatria en el suburbio*, BSCP, 1968, pàg. 121.

113. *Contribució de la comunitat als problemes de la pediatria social*, ponència redactada per Joaquim Ramis (coordinador), els metges Orenci Altirriba, F. Canivell, Ramon Casanelles, J.M. Cervera i Luque, J.M. Gallart i Capdevila, J.M. Guerrero i Bellostas, Adolf Goday, R. Martínez i Callén, Àngel Moya, Amat Palou, Jordi Perelló, J.J. Rodríguez Llauder, J. Rosell i Barberà i S. Veà i Ballester i Jordi Bonet, arquitecte, Jordi Cots, pedagog, J.M. Jarque, pedagog, J.M. Masjuan, sociòleg i Jesús Raventós, president de ASPANIAS, amb la col·laboració d'Oriol Casassas.

L'estudi d'un tema social cada any —iniciat sota la presidència de Martí Carbonell— fou continuat durant el mandat de Lluís Gubern, mentre que la Junta presidida per Francesc Prandi el substituï per tot un Curs de Pediatria Social. El Primer, dirigit pel mateix Prandi, tingué lloc el mes d'octubre de 1973 i els temes que tractà foren estudiats sobre el terreny, en les institucions assistencials relacionades amb cada una de les qüestions. Tant per la disposició dels professors del Curs com per l'atenció amb què fou seguit pels nombrosos assistents, és obligat de concloure que aquesta iniciativa de la Societat de Pediatria fou encertada. Ja un Segon Curs -celebrat l'any 1976 i dirigit també per Francesc Prandi- havia assolit una tan notable solidesa que, ben naturalment, el professor Michel Manciaux, director general del Centre Internacional de la Infància —de París—, acudí per pronunciar la conferència inaugural.

La història dels germans Grimm acaba amb uns Ton i Guida que, alliberats de les subjeccions nocives i lluny ja del bosc advers, són a la casa paterna, feliçment i sense privacions. La història de la pediatria social, dissortadament, no ha arribat a aquest final de color de rosa i, probablement, no hi arribarà mai perquè ho impediran l'egoisme i la inconsciència. La Societat Catalana de Pediatria ho sap i, malgrat tot, no ha deixat mai d'esbrossar camins; és un deure indefugible.